

Roll No.

Total No. of Questions : 23]

141/B

[Total No. of Printed Pages : 11

SS

2324

ਸਲਾਨਾ ਪਰੀਖਿਆ ਪ੍ਰਣਾਲੀ
BUSINESS STUDIES-II
(Commerce and Humanities Group)
(Punjabi, Hindi and English Versions)

106766

Time Allowed : 3 Hours

Maximum Marks : 80

(Punjabi Version)

- ਨੋਟ : (i) ਆਪਣੀ ਉੱਤਰ-ਪੱਤਰੀ ਦੇ ਟਾਈਟਲ ਪੰਨੇ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ਾ-ਕੋਡ/ਪੇਪਰ-ਕੋਡ ਵਾਲੇ ਖਾਨੇ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਾ-ਕੋਡ/ਪੇਪਰ-ਕੋਡ 141/B ਜ਼ਰੂਰ ਦਰਜ ਕਰੋ।
(ii) ਉੱਤਰ-ਪੱਤਰੀ ਲੈਂਦੇ ਹੀ ਇਸ ਦੇ ਪੰਨੇ ਗਿਣ ਕੇ ਦੇਖ ਲਓ ਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚ ਟਾਈਟਲ ਸਹਿਤ 28 ਪੰਨੇ ਹਨ ਅਤੇ ਠੀਕ ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਹਨ।
(iii) ਉੱਤਰ-ਪੱਤਰੀ ਵਿੱਚ ਖਾਲੀ ਪੰਨਾ/ਪੰਨੇ ਛੱਡਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੱਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਪ੍ਰਸ਼ਨ/ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

ਭਾਗ-ੳ

1. ਸਾਰੇ ਭਾਗ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹਨ। ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਇੱਕ ਅੰਕ ਹੈ। 30x1=30

ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਦਿਉ :

- (i) ਏਕਲ ਪ੍ਰਯੋਗ ਯੋਜਨਾ ਕੀ ਹੈ ? 1
(ii) ਇੰਟਰਵਿਊ ਤੋਂ ਤੁਹਾਡਾ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ ? 1
(iii) ਨਿਰੀਖਣ ਕੀ ਹੈ ? 1
(iv) ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਦੇ ਕਿਹੜੇ ਕਾਰਜ ਨੂੰ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਦਾ ਸਾਰ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ? 1
(v) "ਤੇਜ਼ੀਆ" ਸਟੇਬਲ ਕੌਣ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ? 1
(vi) ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਕੀ ਹੈ ? 1
(vii) ਸਮਾਂ ਅਧਿਐਨ ਤੋਂ ਤੁਹਾਡਾ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ ? 1

ਸਹੀ ਜਾਂ ਗਲਤ ਲਿਖੋ :

- (viii) ਇੱਕ ਉਤਪਾਦ ਕੇਵਲ ਭੌਤਿਕ ਵਸਤੂਆਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ। 1
(ix) ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਆਯੋਗ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿਰੁੱਧ ਕੋਈ ਅਪੀਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। 1

- (x) ਫੇਜ਼ੋਲ ਉੱਚ ਕਰਮਚਾਰੀ ਬਦਲਾਅ ਦਰ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਸੀ।
- (xi) ਕਾਰੋਬਾਰੀ ਵਾਤਾਵਰਣ ਬਹੁਤ ਗਤੀਸ਼ੀਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
- (xii) ਗੈਰ-ਰਸਮੀ ਸੰਗਠਨ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਦੇ ਰਸਮੀ ਸਬੰਧਾਂ 'ਤੇ ਆਧਾਰਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
- (xiii) ਪ੍ਰਤੀ-ਪੁਸ਼ਟੀ ਸੰਚਾਰ ਨੂੰ ਹੋਰ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਮੱਦਦ ਕਰਦੀ ਹੈ।
- (xiv) ਬਜਟ ਨਿਯੰਤਰਣ ਵਿੱਤੀ ਨਿਯੰਤਰਣ ਦੀ ਇੱਕ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਹੈ।
- (xv) ਪ੍ਰਤੀਫਲ ਦੀ ਦਰ ਪੂੰਜੀ ਬਜਟਿੰਗ ਫੈਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਬਹੁ-ਚੋਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ:

- (xvi) ਹੇਠਾਂ ਲਿਖਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਹੜੇ ਮੁਦਰਾ ਬਾਜ਼ਾਰ ਦੇ ਉਪਕਰਨ ਹਨ ?
- (ੳ) ਵਪਾਰਕ ਪੱਤਰ (ਅ) ਯਾਚਨਾ ਰਾਸ਼ੀ
(ੲ) ਚੈੱਕ - (ੳ) ਅਤੇ (ਅ) (ਸ) ਪੂਰਵ-ਅਧਿਕਾਰ ਅੰਸ਼
- (xvii) ਇਸ਼ਤਿਹਾਰਬਾਜ਼ੀ ਦੇ ਬਾਹਰੀ ਮੀਡੀਆ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਹੈ :
- (ੳ) ਇਲੈਕਟ੍ਰੀਕਲ ਚਿੰਨ੍ਹ (ਅ) ਪੇਂਟ ਕੀਤੇ ਡਿਸਪਲੇ
(ੲ) ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ (ਸ) ਪੋਸਟਰ
- (xviii) ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਹਰ ਇੱਕ _____ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।
- (ੳ) ਸੰਗਠਿਤ ਸਮੂਹ (ਅ) ਸਰਕਾਰ
(ੲ) ਉਦਯੋਗ (ਸ) ਦੇਸ਼
- (xix) ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਹੜੀ ਯੋਜਨਾਬੰਦੀ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਹੈ ?
- (ੳ) ਨਿਰੰਤਰ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ (ਅ) ਉਦੇਸ਼-ਕੇਂਦਰਿਤ
(ੲ) ਸਰਵ-ਵਿਆਪਕ (ਸ) ਇਹ ਸਾਰੇ
- (xx) ਅਧਿਕਾਰ-ਸ਼ਕਤੀ ਕਿਸ ਦਿਸ਼ਾ ਵੱਲ ਪ੍ਰਵਾਹਿਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ?
- (ੳ) ਉੱਪਰ ਵੱਲ (ਅ) ਹੇਠਾਂ ਵੱਲ
(ੲ) ਸਾਰੀਆਂ ਦਿਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿੱਚ (ਸ) ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ
- (xxi) ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਹੜਾ ਭਰਤੀ ਦਾ ਅੰਦਰੂਨੀ ਸਰੋਤ ਹੈ ?
- (ੳ) ਤਰੱਕੀ (ਅ) ਸੇਵਾ ਕਾਲ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ
(ੲ) ਤਬਾਦਲਾ (ਸ) ਇਹ ਸਾਰੇ
- (xxii) ਸੰਗਠਨ ਵਿੱਚ ਚੰਗੇ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਸਬੰਧ ਕਿਸ ਦਾ ਆਧਾਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ?
- (ੳ) ਸੰਗਠਨੀਕਰਨ (ਅ) ਤਾਲਮੇਲ
(ੲ) ਨਿਯੰਤਰਣ (ਸ) ਨਿਯੁਕਤੀਕਰਨ

ਖਾਲੀ ਥਾਂਵਾਂ ਨੂੰ ਭਰੋ :

- (xxiii) _____ ਸੰਗਠਨ ਵਿਸ਼ਿਸ਼ਟੀਕਰਨ ਹੱਲ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। (ਰੇਖਾ, ਕਾਰਜਾਤਮਕ) 1
- (xxiv) ਨਿਰਦੇਸ਼ਨ ਦੇ _____ ਤੱਤ ਹਨ। (ਚਾਰ, ਛੇ) 1
- (xxv) ਨਿਯੰਤਰਣ ਅਤੇ ਯੋਜਨਾਬੰਦੀ _____ ਹਨ। (ਸੁਤੰਤਰ, ਅੰਤਰ-ਸੰਬੰਧਿਤ) 1
- (xxvi) ਕਰਜ਼-ਪੱਤਰ _____ ਫੰਡਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਉਦਾਹਰਣ ਹਨ। (ਮਾਲਕ ਦੇ, ਉਧਾਰ ਲਏ) 1
- (xxvii) ਬਜ਼ਾਰੀਕਰਨ _____ ਕੇਂਦਰਿਤ ਹੈ। (ਉਪਭੋਗਤਾ, ਉਤਪਾਦ) 1
- (xxviii) ਉਪਭੋਗਤਾ ਵਿਵਾਦ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ _____ ਪੱਧਰਾਂ 'ਤੇ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। (ਪੰਜ, ਤਿੰਨ) 1
- (xxix) ਐੱਫ.ਡਬਲਿਊ. ਟੇਲਰ ਨੂੰ _____ ਦੇ ਪਿਤਾ ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ (ਸਧਾਰਨ ਪ੍ਰਬੰਧਨ, ਵਿਗਿਆਨਕ ਪ੍ਰਬੰਧਨ) 1
- (xxx) _____ ਸੁਧਾਰ ਕੇਂਦਰੀ ਬੈਂਕ ਦੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਅਧੀਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। (ਮੁਦਰਿਕ, ਸਮਾਜਿਕ) 1

ਭਾਗ-ਅ

ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰਬਰ 2 ਤੋਂ 16 ਤੱਕ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹਨ। ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ 2 ਅੰਕ ਹਨ।

15x2=30

2. ਸਥਿਰ ਪੂੰਜੀ ਤੋਂ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ ? 2
3. ਸਟਾਕ ਐਕਸਚੇਂਜ ਕੀ ਹੈ ? 2
4. ਲੇਬਲਿੰਗ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰੋ। 2
5. ਉਪਭੋਗਤਾ ਸੰਰੱਖਿਅਣ ਅਧਿਨਿਯਮ, 2019 ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਉਪਭੋਗਤਾ ਕੌਣ ਹੈ ? 2
6. ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਨੂੰ ਇੱਕ ਪੇਸ਼ੇ ਵਜੋਂ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰੋ। 2
7. ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਸਰਵ-ਵਿਆਪਕਤਾ ਦਾ ਕੀ ਅਰਥ ਹੈ। 2
8. "ਵਿਗਿਆਨਕ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਸਹਿਮਤੀ ਦਾ ਅੰਤ ਕਰਦਾ ਹੈ" - ਟਿੱਪਣੀ ਕਰੋ। 2
9. ਨੋਟਬੰਦੀ ਤੋਂ ਤੁਹਾਡਾ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ ? 2

10. 'ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਨ' (MBO) ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ। 2
11. ਅਧਿਕਾਰ-ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਸਪੁਰਦਗੀ ਦੀ ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ। 2
12. ਕੰਮ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ ਸਿਖਲਾਈ ਤੋਂ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ ? 2
13. ਭਰਤੀ ਦੇ ਕੋਈ ਵੀ ਦੋ ਬਾਹਰੀ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ। 2
14. ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਕੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ? 2
15. "ਨਿਯੰਤਰਣ ਦਾ ਸਾਰ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨਾ ਹੈ"। ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ। 2
16. ਤਾਲਮੇਲ ਦੀਆਂ ਕੋਈ ਦੋ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 2

ਭਾਗ-ੲ

ਸੱਤ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਪੰਜ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ। ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ ਚਾਰ ਅੰਕ ਹਨ।

5x4=20

17. ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਸੰਚਾਰ ਦੇ ਰਾਹ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਚਾਰ ਰੁਕਾਵਟਾਂ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 4
18. ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਪੂੰਜੀ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕੋਈ ਚਾਰ ਕਾਰਕਾਂ ਦੀ ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ। 4
19. ਮੁਦਰਾ ਬਾਜ਼ਾਰ ਅਤੇ ਪੂੰਜੀ ਬਾਜ਼ਾਰ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਚਾਰ ਅੰਤਰ ਦੱਸੋ। 4
20. "ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਵਿਕਰੀ ਬਜ਼ਾਰੀਕਰਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਂਦੀ ਹੈ"। ਟਿੱਪਣੀ ਕਰੋ। 4
21. ਉਪਭੋਗਤਾ ਸੰਰੱਖਿਅਣ ਅਧਿਨਿਯਮ, 2019 ਦੀਆਂ ਕੋਈ ਚਾਰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਲਿਖੋ। 4
22. ਹੈਨਰੀ ਫੇਯੋਲ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਦੇ ਕੋਈ ਚਾਰ ਸਿਧਾਂਤ ਲਿਖੋ। 4
23. ਸੰਗਠਨੀਕਰਨ ਦੇ ਮਹੱਤਵ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਕੋਈ ਚਾਰ ਬਿੰਦੂਆਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ। 4

(Hindi Version)

नोट :

- (i) अपनी उत्तर-पुस्तिका के मुख पृष्ठ पर विषय-कोड/ पेपर-कोड वाले खाने में विषय-कोड/ पेपर-कोड 141/B अवश्य लिखें।
- (ii) उत्तर-पुस्तिका लेते ही इसके पृष्ठ गिनकर देख लें कि इसमें मुख पृष्ठ सहित 28 पृष्ठ हैं एवं सही क्रम में हैं।
- (iii) उत्तर-पुस्तिका में खाली छोड़े गए पृष्ठ/ पृष्ठों के पश्चात् हल किए गए प्रश्न/ प्रश्नों का मूल्यांकन नहीं किया जाएगा।

भाग - क

1. सभी भाग अनिवार्य हैं। प्रत्येक प्रश्न एक अंक का है।

30x1=30

निम्नलिखित प्रश्नों के उत्तर दें :

- (i) एकल प्रयोग योजना क्या है? 1
- (ii) साक्षात्कार से आप क्या समझते हैं? 1
- (iii) निरीक्षण क्या है? 1
- (iv) प्रबंधन के किस कार्य को प्रबंधन का सार कहा जाता है? 1
- (v) "तेजड़ीया" सट्टेबाज कौन है? 1
- (vi) प्रबंधन क्या है? 1
- (vii) समय अध्ययन से आप क्या समझते हैं? 1

सही या गलत लिखो :

- (viii) एक उत्पाद केवल भौतिक वस्तुओं को संदर्भित करता है। 1
- (ix) राष्ट्रीय आयोग के आदेश के विरुद्ध कोई अपील नहीं की जा सकती। 1
- (x) फेयोल उच्च कर्मचारी बदलाव दर के पक्ष में थे। 1
- (xi) व्यावसायिक वातावरण बहुत गतिशील है। 1
- (xii) अनौपचारिक संगठन कर्मचारियों के औपचारिक संबंधों पर आधारित होता है। 1
- (xiii) प्रतिपुष्टि संचार को अधिक प्रभावी बनाने में मदद करती है। 1
- (xiv) बजटीय नियंत्रण वित्तीय नियंत्रण की एक प्रणाली है। 1
- (xv) प्रतिफल की दर पूंजी बजटिंग निर्णयों को प्रभावित करती है। 1

बहु विकल्पीय प्रश्न :

- (xvi) निम्नलिखित में से कौन सा मुद्रा बाजार का उपकरण है?
(क) वाणिज्यिक पत्र (ख) याचना राशि
(ग) दोनों (क) और (ख) (घ) पूर्वाधिकार अंश
- (xvii) विज्ञापन के बाहरी मीडिया में शामिल नहीं है :
(क) विद्युत चिह्न (ख) चित्रित प्रदर्शन
(ग) समाचार पत्र (घ) पोस्टर
- (xviii) प्रबंधन प्रत्येक _____ में आवश्यक है।
(क) संगठित समूह (ख) सरकार
(ग) उद्योग (घ) देश
- (xix) निम्नलिखित में से कौन सी योजना की विशेषता है?
(क) निरंतर प्रक्रिया (ख) उद्देश्य उन्मुख
(ग) सर्वव्यापी (घ) यह सभी
- (xx) अधिकार-शक्ति किस दिशा में प्रवाहित होती है?
(क) ऊपर की ओर (ख) नीचे की ओर
(ग) सभी दिशाओं में (घ) इनमें से कोई नहीं
- (xxi) निम्नलिखित में से कौन सा भर्ती का आंतरिक स्रोत है?
(क) पदोन्नति (ख) सेवा काल में विस्तार
(ग) स्थानांतरण (घ) यह सभी
- (xxii) संगठन में अच्छे व्यक्तिगत संबंध निम्न का आधार हैं :
(क) संगठनीकरण (ख) तालमेल
(ग) नियंत्रण (घ) नियुक्तिकरण

रिक्त स्थान भरें :

- (xxiii) _____ संगठन विशेषज्ञता की ओर ले जाता है। (रेखा, कार्यात्मक)
- (xxiv) निर्देशन के _____ तत्व हैं। (चार, छह)
- (xxv) नियंत्रण और योजना _____ हैं। (स्वतंत्र, अंतर्संबंधित)
- (xxvi) ऋण-पत्र _____ निधि का एक उदाहरण हैं। (मालिकों की, उधार ली हुई)
- (xxvii) विपणन _____ उन्मुख है। (उपभोक्ता, उत्पाद)

- (xxviii) उपभोक्ता विवाद का निवारण _____ स्तर पर किया जा सकता है। (पाँच, तीन) 1
- (xxix) एफ.डब्ल्यू टेलर को _____ के पितामह के रूप में जाना जाता है। (सामान्य प्रबंधन, वैज्ञानिक प्रबंधन) 1
- (xxx) _____ सुधार केंद्रीय बैंक के नियंत्रण में हैं। (मौद्रिक, सामाजिक) 1

भाग - ख

प्रश्न संख्या 2 से प्रश्न संख्या 16 तक सभी प्रश्न अनिवार्य हैं। प्रत्येक प्रश्न के 2 अंक हैं। 15x2=30

2. स्थिर पूंजी से क्या तात्पर्य है? 2
3. स्टॉक एक्सचेंज क्या है? 2
4. लेबलिंग को परिभाषित करें। 2
5. उपभोक्ता संरक्षण अधिनियम, 2019 के अनुसार उपभोक्ता कौन है? 2
6. प्रबंधन को एक पेशे के रूप में परिभाषित करें। 2
7. प्रबंधन सिद्धांतों की सार्वभौमिकता से क्या तात्पर्य है? 2
8. "वैज्ञानिक प्रबंधन शांति का समर्थन करता है और असहमति का अंत करता है"। टिप्पणी करें। 2
9. नोटबंदी से आप क्या समझते हैं? 2
10. 'उद्देश्यों द्वारा प्रबंधन' (MBO) की व्याख्या करें। 2
11. अधिकार-शक्ति की सुपुर्दगी को संक्षेप में समझाइये। 2
12. कार्यस्थल से दूर प्रशिक्षण क्या है? 2
13. भर्ती के किन्हीं दो बाह्य स्रोतों को संक्षेप में समझाइये। 2
14. सकारात्मक अभिप्रेरणा क्या है? 2
15. "नियंत्रण का सार कार्यवाही करना है"। व्याख्या करें। 2
16. तालमेल की किन्हीं दो विशेषताओं पर चर्चा करें। 2

सात प्रश्नों में से कोई पांच प्रश्न करें। प्रत्येक प्रश्न चार अंक का है।

5x4=20

17. प्रभावी संचार की राह में किन्हीं चार बाधाओं पर चर्चा करें। 4
18. कार्यशील पूंजी आवश्यकताओं को प्रभावित करने वाले किन्हीं चार कारकों की संक्षेप में व्याख्या करें। 4
19. मुद्रा बाजार और पूंजी बाजार के बीच कोई चार अंतर बताएं। 4
20. "व्यक्तिगत बिक्री विपणन में बहुत महत्वपूर्ण भूमिका निभाती है।" टिप्पणी करें। 4
21. उपभोक्ता संरक्षण अधिनियम, 2019 की कोई चार विशेषताएँ लिखिए। 4
22. हेनरी फेयोल द्वारा दिये गये प्रबंधन के कोई चार सिद्धांत लिखिए। 4
23. संगठन के महत्व के किन्हीं चार बिन्दुओं की व्याख्या करें। 4

(English Version)

- Note :**
- (i) You must write the subject-code/paper-code 141/B in the box provided on the title page of your answer-book.
 - (ii) Make sure that the answer-book contains 28 pages (including title page) and are properly serialised as soon as you receive it.
 - (iii) Question/s attempted after leaving blank page/s in the answer-book would not be evaluated.

Part - A

1. All parts are compulsory. Each question carries one mark. 30x1=30

Answer the following questions :

- (i) What is a single use plan ? 1
- (ii) What do you mean by Interview ? 1
- (iii) What is Supervision ? 1
- (iv) Which function of management is known as essence of management ? 1
- (v) Who is a "Bull" speculator ? 1
- (vi) What is Management ? 1
- (vii) What do you mean by time study ? 1

Write True or false.

- (viii) A product refers to physical goods only. 1
- (ix) No appeal can be made against the order of National Commission. 1
- (x) Fayol was in favour of high employee turnover. 1
- (xi) Business environment is very dynamic. 1
- (xii) Informal organisation is based on formal relations of employees. 1
- (xiii) Feedback helps in making communication more effective. 1
- (xiv) Budgetary control is a system of financial control. 1
- (xv) Rate of return affects capital budgeting decisions. 1

Multiple choice questions :

- (xvi) Which of the following is an instrument of money market ? 1
- (a) Commercial papers (b) Call money
- (c) Both (a) and (b) (d) Preference shares
- (xvii) Outdoor media of advertising does not include : 1
- (a) Electrical Signs (b) Painted Displays
- (c) Newspapers (d) Posters
- (xviii) Management is essential in every : 1
- (a) Organised group (b) Government
- (c) Industry (d) Country
- (xix) Which of the following is a feature of planning ? 1
- (a) Continuous process (b) Objective Oriented
- (c) Universal (d) All of these
- (xx) Authority flows in which direction ? 1
- (a) Upward (b) Downward
- (c) All Directions (d) None of these
- (xxi) Which of the following is an internal source of recruitment ? 1
- (a) Promotion (b) Extension of Service
- (c) Transfer (d) All of these
- (xxii) Good personal relations in the organisation are the basis of : 1
- (a) Organising (b) Co-ordination
- (c) Controlling (d) Staffing

Fill in the blanks.

- (xxiii) _____ organisation leads to specialisation. (Line, Functional) 1
- (xxiv) There are _____ elements of directing. (Four, Six) 1
- (xxv) Controlling and planning are _____. (Independent, Interrelated) 1
- (xxvi) Debentures are an example of _____ funds. (owner's, borrowed) 1
- (xxvii) Marketing is _____ oriented. (consumer, product) 1
- (xxviii) Redressal of consumer dispute can be done at _____ levels. (five, three) 1
- (xxix) F.W. Taylor is known as father of _____. (General Management, Scientific Management) 1
- (xxx) _____ reforms are under the control of central bank. (Monetary, Social) 1

Part - B

All questions are compulsory from question no. 2 to question no. 16, carry 2 marks each.

15x2=30

2. What is meant by fixed capital ? 2
3. What is stock exchange ? 2
4. Define Labelling. 2
5. Who is Consumer as per Consumer Protection Act, 2019 ? 2
6. Define management as a profession. 2
7. What is meant by universality of management principles ? 2
8. "Scientific management advocates harmony and eliminates discord". Comment. 2
9. What do you mean by demonetisation ? 2
10. Explain the term 'Management By Objectives' (MBO). 2
11. Briefly explain delegation of authority. 2
12. What is off the job training ? 2

13. Explain in brief any two external sources of recruitment. 2
14. What is positive motivation ? 2
15. "Control implies taking action". Explain. 2
16. Discuss any two features of coordination. 2

Part - C

Do any five questions out of seven questions. Each question carries four marks. 5x4=20

17. Discuss any four barriers to effective communication. 4
18. Briefly explain any four factors affecting working capital requirements. 4
19. Give any four differences between money market and capital market. 4
20. "Personal selling plays a very important role in marketing". Comment. 4
21. Write any four features of the Consumer Protection Act, 2019. 4
22. Write any four principles of management given by Henry Fayol. 4
23. Explain any four points of importance of organising. 4

- o O o -